

פרוטוקול מס' 185
מסיוד שערכה ועדת הפנים ואיכות הטביעה בנפת חברון
ובגוש-עציון ביום ג', י"ח באייר תשל"ו
(18.5.1976)
בהשתתפות חברי הוועדה ועוזריהם

1. פגישה עם מספר נפת חברון

ס/א ז. בלור:

נפת חברון היא אחת משבע נפות ביהודה ושומרון. אוכלוסייתה מונה כ-150 אלף תושבים, בארבע ערים ו-10 מועצות כפריות. גבולות הנפה הם בעיקר גבולות הקו-הירוק הישן: איזור ערד מדרום, איזור לכיש ממערב, גוש עציון בצפון, ונחל עדוגות עד עין-גדי במזרח. גודל השטח - כגדלה של רצועת עזה בערך.

עיקר האוכלוסייה יושב לאורך גב ההר. בעיר חברון עצמה יש כ-50 אלף תושבים, ו-10 אלפים תושבים יש בחלחול. חלק גדול מן האוכלוסייה יושב בדרום-מערב הר חברון. איזור אחר הוא האיזור המדברי, שבו יש ישובים מעטים. יש גם ריכוזים של בדרואים במזרח, בדרום מדבר-יהודה.

מה שנוגע לבעיות הבטחון - בנפת

חברון לצערנו עדיין יש מדי פעם בעיות בטחון. הדבר מחייב אותנו לפעילות די רבה ונזימה מוגברת בשטח. התנשואיות רבות לא היו עד כה.

מה שנוגע לבעיות של האוכלוסייה

עצמה - חברון היתה תמיד שונה מיתר ערי הגדה. בעיר חברון עצמה לא היתה עד מרץ 1976 שום היחלוקה דצינית עם האוכלוסייה. במרץ 1976 חלה התעוררות. בנובמבר 1975 היתה לנו בעיה בחלחול. מאז ועד מרץ 1976 היתה חברון שקטה; הם אינם רצים במיוחד אחרי שופרון בעניין זה. בשכם למשל לא היו היחסים מעולם טובים ביותר, ואנחנו רואים את התוצאות בשטח - אם כי כמובן איננו יכולים לערוך לכך שהשקט היחסי יימשך גם בעתיד; תלוי מה יהיה במקומות האחרים.

יש לנו בסביבה מספר ישובים

יהודיים: קריית-ארבע, המונה כאלפיים תושבים, עם מפעלי תעשייה במקום, כשרוב התושבים עובדים במקום ומעסיקים פועלים גם מהעיר חברון, הן בתעשייה והן בבניין. זה למרות כל הרעש שהוקם. העובדים הערביים בקריית-ארבע המשיכו למעשה להופיע כל הזמן לעבודה.

מה שנוגע ליחסים בין התושבים

הערבים ותושבי קריית-ארבע: אחרי מאורעות מרץ 1976 מורגשת בהחלט סתיחות-מה בשטח. אנו עושים כל שביכולתנו, אבל קשה לדעת איך יתפתחו העניינים.

היור' י. ארידור:

האם יש הבדל מבחינת המתח בעיר

בין תקופת הכהונה של ג'עברי

ובין תקופת הכהונה של ראש העיר החדש?

ס/אלוף ז. בלור:

בשלב זה איננו מרגישים בשום

שינוי. מה שקרה בבחירות האחרונות

הוא למעשה מהפכה שקטנה. כל חברי המועצה החדשה הם אנשים צעירים

סיור ועדת הפנים
18.5.76

ס/אלוף ז. בלור:

שלא היו פונקציונרים לפני כן. כולם שייכים לחסולות; המסגרת החסולתית עדיין חזקה, אם כי גם כאן חל שינוי רציני. אני חושב שהם עצמם עדיין אינם יודעים איך לעכל את המצב החדש. הם לומדים ומשתדלים, עובדים קשה ומנסים לעשות דברים שלא עשו קודם. חברון היא העיר הדתית ביותר בגדה - בלי בית-קולנוע ובלוי מועדונים; אפילו יין אי-אפשר לקנות בה. זוהי עיר השומרת מאד על צביון מוסלמי. מכל מקום, בשלב זה עדיין מוקדם לקבוע איזה פרצוף יהיה לעיר בעתיד, לאומני או לא, ואם אכן תהיה לעיריה החדשה תמיכה ציבורית רחבה או לא (ההצלחה בבחירות עדיין לא מבטיחה תמיכה ציבורית רחבה). דרוש לנו זמן כדי ללמוד את הדברים.

ב. מואב:

הייתי מבקש להרחיב את השאלה בנוגע לבחירות ומשמעותן, ובעיקר לגבי ההשלכות של שיתוף הפעולה בנושאים האזרחיים; מה היה אופי שיתוף הפעולה לפני נאומי של ערפאת באו"ם, ובעיקר לפני הבחירות, לעומת היחסים עכשיו בין הממשל והשלטון האזרחי במקום?

ס/אלוף ז. בלור:

מה שחל על חברון - איננו תופש לגבי הערים האחרות. אני יושב כאן כבר קרוב לשנתיים. אני ומגני הננו למעשה היחידים המקיימים את הקשר עם הגדה. מבחינת יחסים אין הבדל; יש שוני בדברים שהם מדברים, בסגנון של הדיבורים, באופן הבעת מאווייהם וכו'. יחסי העבודה עצמם לא השתנו הם תקינים כל הזמן. אם ברמאללה למשל יש התנגשויות כל הזמן - כאן אנחנו ממשכינים לשבת על כוס קפה, אם כי כאמור יש דברים שמקורם לא היו אופרטים לנו ועכשיו הם אופרטים.

ג. באר:

האם יש בצפה מסיחים מסומנים על-ידכם?

ס/אלוף ז. בלור:

אני מעדיף לא להיכנס לפרטים. אנחנו מקיימים פיקוח.

א. ורדינגר:

חברון היא העיר היחידה בשטחים שבתוכה הוקמה קהילה יהודית. האם הדבר שינה את יחסם של ערביי הסביבה לרעה, יותר מאשר במקומות שבהם לא תקענו יתד? האם יש לכך השפעה כלשהי על היחסים?

ס/אלוף ז. בלור:

אני באתי לכאן כשקרית-ארבע כבר הייתה קיימת. למעשה, הקריה הוקמה מיד בהתחלה, כשטרם הספיקו לגבש יחסים כלשהם. אינני יכול לשפוט מה היה קורה אלמלא הוקמה כאן קרית-ארבע.

ג. אליעד:

באיזו שפה אתם מדברים אתם? והאם אין לכם קצין מיוחד האחראי לקיום המגע והיחסים אתם, פרט לסגן שלך?

ס/אלוף ז. בלור:

אנחנו מדברים אתם ערבית. הסגן שלי הוא מזרחן שמתמצא בערביים.

סיוור ועדת הפנים
18.5.76

ס/אלוף ז. בלור:

יש קצין מינהל אזרחי, דובר ערבית. אבל ביקודי בית למשל אינני מסאיר
לאף אחד, ועורכים אותם רק אני או סגני. יש כאן במקום יועץ לענייני
ערבים, קצין מיוחד. ברור שהוא מקיים מגע עם האוכלוסייה; הם באים
אליו. הוא עוסק יותר בענייני ציבור, דעת-קהל, הלכי רוח וכו'. הוא
במצא כל הזמן בשטח.

י. אנגל:

אמרת שחברי המועצה החדשה מנסים
לעשות דברים שלא עשו קודם. אמרת
גם שאין כאן בית-קולנוע וכו'. אולי תוכל לפרט יותר מה הם רוצים
לעשות?

למה התכוונת כשאמרת שהם אומרים
היום דברים שלא אמרו קודם? אולי תפרט גם כאן יותר?

ס/אלוף ז. בלור:

מה שנוגע לבית-קולנוע - אינני
מאמין שבקרוב יוקם כאן בית קולנוע.
(במועצה יושבים ארבעה מחברי האחים-המוסלמים). אני מדבר בעיקר על
דברים מוניציפליים. הם ביקשו למשל מכונית לניקוי רחובות, מכונית
כיבוי אש, פרוייקטים של כבישים וכו' - דברים הפועדים לפיתוח העיר,
שג'עברי לא שם בהם דגש ע'כ. הם מתעניינים יותר בדברים שהאזרח
מרגיש אותם בכל יום. יש לעירייה תקציב, ותקציב פיתוח.

ב. מראב:

הם מקבלים כספים מירדן?

ס/א. ז. בלור:

אינני בקי בזה ביותר. העיר
חברון לא העבירה כספים רבים
מירדן. אני מניח שהעירייה החדשה תעביר יותר.

י. בארי:

עד לכינון המועצה החדשה לא היו
שינויים בחברון בתחום המוניציפלי
מאז 1967?

ס/אלוף ז. בלור:

היו בהחלט. הותקנו כבישים, תאורה
וכו'. אבל העירייה החדשה שמה בכך
דגש חזק יותר. השאלה בסופו של דבר היא כספית.

י. בארי:

האם יש לעירייה החדשה אמביציות
מעבר לתחום המוניציפלי? האם הם
רוצים עצמם גרעין של הנהגה ציבורית, עם תוספת מדינית וכו'?

ס/אלוף ז. בלור:

הם אנשים צעירים, ואני מניח שינסו.
אבל בשלב זה עדיין מוקדם לומר.

י. ביצור:

מה עושה כיום ג'עברי? האם הוא
פרש מכל פעילות?

ס'ור ועדת הפנים
18.5.76

הוא עומד בקשר אישי, אבל יצא
לגמרי מטעגל הפעילות הציבורית.

מ/אלוף ז. בלור:

ייתכן שהוא ממתין.

האם הנטייה הכללית היא לצד ירון
או לצד אשף?

י. כהן:

אינני יכול לענות.

מ/אלוף ז. בלור:

2. פגישה עם נציגי קריה-ארבע

מ. סייבסקי:
בני משמש כראש מינהלת קריה-ארבע.
אנחנו רואים בניקורכם זה הזדמנות
להציג בפניכם תמונה מציאותית יותר של המצב בקריה-ארבע, וכן להעלות
פנינים כמה מבעיותינו. הכנו עבורכם תיקים בהם תמצאו נתונים מפורטים
עם סקירה כללית על המצב ותרשימים שיבהירו לכם את התמונה.

בשני וגשם הוועדה הרשו לי לברך
את המתנחלים, המונים כבר היום

היור' י. ארידור:

כאלפיים נפש - כן ירבו.

אחת ממטרות הביקור שלנו היום היא
לשמוע מה מעיק עליכם, מה עשיתם ומה ניהן לעשות, ובמה תוכל ועדת
הפנים לעזור לכם. מטרה נוספת - מכל מקום שלי - היא להפגין ע"י
הביקור הזה תמיכה בנוכחות של ישראלים בשטחים המשוחררים, שאני מקווה
כי ביום מן הימים ייהפכו לחלק בלתי נפרד של מדינת ישראל.

מ. סייבסקי:
משהו על מבנה המינהלת: חברי
המינהלת הם נציגי התושבים במקום,
שבחרו בבחירות כלליות. מספר חברי המועצה המקומית הוא שבעה. ראש
המינהלה מייצג את מפקד יהודה ושומרון. כיוון שהוא פועל עפ"י החוק
היירדני - יש לו למעשה סמכויות רבות יותר משיש לראשי ערים במדינה,
כולל סמכות של וטו, והצבעה בעד הצעה כלשהי כתנאי לקבלתה, וכו'. יש
לנו תקנון המגדיר את תחומי הפעילות, את שיטת העבודה וכו'.

אני משמש כסגן ראש המינהלה. יש
לנו מספר בעיות, שלכולן שורש אחד,

מ. לבני:

ואותו אני רוצה להסביר.

אני קורא מתוך מסמך רשמי של משרד
השיכון, הממנה למעשה את עיקר הבעיה. המכתב הוא מה-18.2.74, והוא
אומר: שכונה מינימלית בישראל איננה יכולה להתקיים אם איננה מאוכלסת
ע"י אלפיים משפחות לפחות, גם כשהיא צמודה למרכז אוכלוסייה שכבר
קיים בעיר גדולה, ועל אחת כמה וכמה כשהיא שכונה חדשה. שלב האיכלוס
של כל אלפיים המשפחות חייב להסתיים תוך שנתיים-שלוש, כשבשלב הראשון
צריך להקים בבת אחת לפחות אלף יחידות דיור, ולאחר מכן 500-600
יחידות בכל שנה. ההצעה לבנות בשלב א' 150 יחידות דיור בלבד עלולה
להכשיל את בנין העיר כולה.

ס. לבני:

המכתב אמנם נכתב בנוגע לקצרים, אבל הוא משקף בהחלט את המצב גם כאן. בשלב ראשון החליטה הממשלה להקים כאן 250 יחידות דיור. לא היתה תכנית אב, לא תכנית מתאר, לא הוקצו קרקעות לפיתוח העיר. כיום מוכנות אצלנו 234 יחידות דיור בשלבי בניה א' ו-ב'. בשלב בניה ג' יש כמאה יחידות. ביחד - כ-274 משפחות, עם 1350 נפש. נוסף לכך יש אצלנו ישיבת-הסוד.

י. בארי: כמה מתפרנסים יש במקום?

ס. לבני:

אנחנו כיום למעשה תת-שכונה, מרוחקת מכל מרכז עירוני, וכתוצאה מכך יש לנו בעיות קשות. שירותי המסחר אינם מפותחים. יש לנו חנות אחת המספקת שירותים לכל החושבים, בכל החחוסים. כביש הגישה צר ומפותל. תכנית שהיתה להרחיב את הכביש לא יצאה לפועל. קשה לפתח את נושא איכות החיים בשכונה, וזה למעשה שורש הבעיה שלנו.

הלינו דוברים לבקש את עזרתכם לפחות להגיע לעוד 500-600 יחידות דיור בכל שנת תקציב, וכן להתחיל בתכנית מתאר לקריית-ארבע, כולל כביש גישה למקום, שיהיה מתאים לעיר.

יש לנו גם בעיות משפטיות. החוק הישראלי לא חל כאן. מאידך, קשה להעלות על הדעת שאזרח ישראלי כאן יעמוד למשפט בפני בי"ד ערבי לפי החוק היירדני. המינהלת חוקקה שבעה חוקי-עזר, אבל אין כל אפשרות לאכוף אותם. יש הצעה להקים כאן בית-משפט, אבל הדבר טרם נצע.

יש לנו בעיות של תחבורה. אמנם, יש תחבורה ציבורית של 6 אוטובוסים ביום, אבל לא תמיד הזמנים נוחים. האוטובוס נוסע 70 דקות, ודרך גוש-עציון וכו', בדרך שהנטיעה בה צריכה לארוך לא יותר מ-35 דקות.

ק. פורת:

אני משמש נציג משרד השיכון כאן. משרד השיכון מסיים עתה את השלב של יחידות דיור, כ-350 מהן כבר נסדרו לאכלוס, וכ-250 עד 300 ייסטרו בקצב של חמשים יחידות לחודש, עד סוף השנה הנוכחית. לשנה הבאה נישאר עם גמר של כ-300 יחידות דיור.

מר רותם:

ק. פורת:

יש לנו התחלות בניה של קרוב ל-200 יחידות מתוך האלף, מיועדות לשנה הבאה. זה נותן לנו כאמור את הנדבך הראשון של כאלף יחידות, כשצוואר-הקבקור, כפי שנראה לי - וכאן אתם יכולים לעזור - הוא נושא התכנון והחשית.

קשה מאוד לבצע משימות באזור הררי כזה. לוח הזמנים קשה מאוד. אם מחליטים היום על בניה, עד שאנחנו יכולים לצק את היסוד הראשון עוברות לפחות שנתים, בגלל הצורך בעבודות תשתית עצומות. התכניות הנמצאות כיום בעבודה הן בשלבים התחלתיים ביותר. למעשה יש לנו כאן היום, מלבד אלף היחידות שהזכרתי, עוד פוטנציאל בניה של כ-200 יחידות. אם ניישר כל קו שטרם יושר - נגיע בתשתית הנוכחית לעוד 200 יחידות. ואם נבצע בשנה הבאה את הנורמה הרגילה - כ-200 יחידות דיור לשנה - בזה אנחנו גורמים בשנה הבאה את כל פוטנציאל הדיור שלנו, ואנחנו עומדים ללא תכנון קריטי וללא חשית.

ק. פורת:

אנחנו מבקשים אפוא מעשיית תכנון מפורט ומייד של אלף יחידות נוספות, והתחלת תשתית עבורן. אם לא נתחיל עוד לפני החורף הקרוב ביישורים - לא נוכל בעוד שנתיים להתחיל אף יחידת דיור אחת, ואז נעמוד לגמרי. יש לנו עוד קרקע לאלף יחידות נוספות בתחום הקריה (אתם יכולים לראות את הפרטים במפה). יש פוטנציאל לכ-600 יחידות דיור בג'עברה, אבל זהו שטח קשה, ואנחנו צריכים לעבוד עליו לפחות שנה יעזר שנוכל להתחיל לבנות בו, והדברים חייבים להיעשות כבר עכשיו.

אנחנו עובדים על תכנית מתאר. אני מעריך שתוך שנה היא תיגמר. גם כאן היו לנו בעיות. משרד השיכון, משרד הפנים וצה"ל תכננו תכנית מתאר, שהפכה ללא-דיאלית בגלל כיוון ההתפשטות שלה מעובה, בעוד שהשטחים הפנויים היום הם למעשה בצפון ובמזרח. אני מניח שתוך 3-4 חודשים תהיה הצעה מעשיית לתכנית מתאר. מדובר בקרקעות לא מאוכלסות, כרגע סגורות.

יש בעיה נוספת, של איזור תעשייה ומלאכה. התחלנו כאן בקנה-מידה קטן, ולהפתעתנו הרבה עלה הביקוש על כל המסוער, ואיזור התעשייה נגמר לחלוטין. התפלנו לתכנן איזור תעשייה חוש קרוב לקריה, אבל זהו איזור טופוגרפי קשה ומוגבל, ויהיה טוב רק לעוד שנתיים-שלוש ולא יותר. ואם לא ניתן את הדעת כבר היום על הכנת שטח רציני - שיטנו בתכנית המתאר, צפונית לקריה - לא יהיה לקריה-ארגז, במסך הזמן איזור תעשייה ומלאכה מפותח.

א. רונברג:

אני משמש כיו"ר הוועדה המקומית במקום. מרכז השלטון המקומי מטרב להכיר במינהלת קריה ארבע, וכתוצאה מכך יש לנו בעיות שונות; אנחנו מקבלים את הכסף מיד שניה, דרך המועצה האזורית מטה-יהודה.

מה שנוגע לוועדת תכנון ובניה - נכון שהשטחים שאנחנו מגדירים כ"שטחים סגורים" אסורים כיום בבניה לאף אחד, אבל כתוצאה מחוסר פיקוח מצד ועדת תכנון ובניה יש הפרות של צו הסגירה, ויש על השטח בניה עבית פראית, מה שיגביל אותנו מאד בעתיד. יש על כך ויכוח בינינו ובין הממשל.

נושא נוסף שרצייתי להעלות הוא הנושא של חוקי עבודה, שהוא פרוץ כיום מאוד הן לגבי יהודים והן לגבי ערבים. משום שהחוק הישראלי לא חל עלינו - אנחנו משלמים פרמיות גבוהות מאוד של ביטוח כיוון שאיננו יכולים להגיע למוסדות הביטוח הישראליים הרגילים. ביטוח לאומי אנחנו משלמים בחסד ולא בזכות. אפילו מס-הכנסה לא מוכן לפתוח לנו תיקים.

נושא נוסף הוא הכרה בנו כאיזור פיתוח מוכר, כדי שהדבר לא יישאר נתון להחלטות שרירותיות ומשתנות של כל שר בכל פעם.

המרכז להכוונה לעיירות פיתוח איננו מוכן כיום לטפל בנו, משום שאיננו סוגרים כאיזור פיתוח, מה שפוגע ביכולת ההסברה והקליטה שלנו.

נושא אחד שלא הועלה כאן עד כה הוא שלמר מייבסקי אסור לטפל בעניינים פוליטיים. הדבר יוצר בפילויות של גופים שונים, למשל, כל דבר שקשור בתפיסת קרקעות, טיפול בעיר חברון, שיקום אתרים יהודיים, טיפול בבית-הקברות היהודי ובמערות-המכפלה וכו'. למינהלת הקריה אין סמכות לטפל בכל הדברים הללו. יש לנו למשל היחר לגבות אגרת ביקור בבית-הקברות היהודי בחברון, אבל ספק אם נוכל אי-פעם, בתנאים הנוכחיים, לממש את זכותנו זו.

סיור ועדת הפנים
18.5.76

ג. מייבסקי:
העתונאי מר יונה כהן שלח לי פתק ובו שאלה: מה האמת בשעת דאש הממשלה וחברי כנסת שאמרו בכמה הזדמנויות שבקריית-ארבע יש דירות וצוות דירות שאינן מאוכלסות? הייתי מבקש ממך קראו מספר השיכון לענות על כך.

ע. קראונו:
יש שני יעדים לאיכלוס: בשכירות וברכישה. מה שנוגע לרכישה - מתוך 95 דירות שפורסמו לאכלוס במאי 1975, נחתמו חוזים על 19. במשך הזמן שיפנו יעדים; חלק מהדירות הללו מיועדות היום לשכירות, עקב הדרישה שיש לדירות בשכירות, עם אופציה לרכישה בעתיד, ועקב אי-ההצלחה למכור אותן. מאותן 95 דירות של הפרסום הראשון נותרו כיום 52 דירות שעדיין עומדות למכירה. אנחנו עומדים לפרסם בקרוב עוד כ-140 דירות לרכישה, מתוך אחר של 200 דירות שבנייתן הסתיימה. לרכישה זו ניתן המימון שניתן באיזורי פיתוח. הדירות הללו יהיו מוכנות למסירה בעוד 3-4 חודשים.

אשר למספר המועמדים - 19 האנשים שהזכרתי שקנו את הדירות הן ערות למידת הרצון לרכוש דירות במקום. מחירי הדירות הם כדלקמן: דירה של 3 חדרים עם 71 מ"ר עולה 142,500 ל"י. דירה של 4 חדרים, 83 מ"ר, עולה 166 אלף ל"י. ההלוואה הניתנת לדירה כאלה הן: לחברי דיוור קודם - הלוואה של 80 אלף לירות, והלוואה עומדת של 25 אלף ל"י. כלומר, דרושים לאדם עוד שלושים-וכמה אלף לירות במזומן. לארבעה חדרים - כ-50 אלף ל"י במזומן.

באתר העומד להסתיים בעוד כ-3-4 חודשים מחירי הדירות יהיו קצת גבוהים יותר, וגם הדירות גדולות יותר: דירת שלוש חדרים, 83 מ"ר, עולה 163 אלף ל"י. ארבעה חדרים, 96 מ"ר - 180 אלף ל"י. עם הפרסום יעלה גם סכום ההלוואה, ויגיע ל-100 אלף לירות הלוואה, והלוואה עומדת של 35 אלף ל"י.

י. בארי: הקרקע היא בחכירה או גבעלות?

מר רותם: הקרקע בכל הארץ היא בחכירה.

י. בארי: כמה ראשי משפחות מתפרנסים במקום, וכמה בחוץ? ומה הם סוגי העבודות שיש במקום?

מדוע שירותי המסחר הם כל-כך מצומצמים, רק חנות אחת?

ג. מראב: לגבי אפשרויות הפיתוח של קריית-ארבע - למי שייכות היום האדמות? אמרת שהן סגורות, אבל האם הן אדמות פרטיות או ממשלתיות?

לגבי איזור החעשיה - מהו הרכב אוכלוסיית הפועלים במקום? שמענו הרבה על כך שרבים מהפועלים הם ערביים. האם זה נכון?

מפעלי חינוך ובריאות: האם מפעל הפיס משתתף במימון?

האם קריית-ארבע מסווגת כאיזור פיתוח לצורך קבלת הלוואות?

איזור פיתוח ב', כמו בית-שמס.

א. דוונברג:

א. ורדיגר:
מה מצב מוסדות הציבור במקום -
בית-כנסת, מועדון וכו'. מה מצב
החינוך - מספר הכיתות, הרכב האוכלוסיה, דתיים, חילוניים? ומה היחסים
ביניהם? מה המצב החברתי במקום?

ג. אליעד:
מה היחסים עם תושבי חדרון, ומה
אתם פועלים בשטח זה? האם יש לכם
מפגשים? האם מנהלות שיחות וכו'? האם זהו נושא שחושבים עליו ברצינות
לקראת העתיד?

י. ביצור:
בקיזור: האם יש מועמדים לאכלוס
המקום, או לא?

ס. לבני:
אין דירות שאפשר להציע להם.

ג. אליעד:
נציג משרד השיכון דיבר על 52
דירות פנויות.

י. בארי:
מה הם השירותים המוניציפליים
במקום - שירותי נקיון, ביוב,
סילוק אשפה וכו'?

ס. לבני:
נכון שיש 52 דירות פנויות, אבל
דירות בשכירות אין. היו שתי ועדות
אכלוס, שדחו חמש משפחות מחוסר דירות באכלוס. קשה לדרוש מאדם שרוצה
לבוא למקום - לחסל מראש את דירתו במקום אחר ולהשקיע מיד ברכישת
דירה כאן, עוד לפני שניסה את המקום תקופה קצרה ולפני שהחליט סופית
אם הוא רוצה להשתקע כאן או לא. אדם המעוניין לעבור לכאן - רוצה לבוא
קודם למקום באורח זמני, להסתכל סביבו ולראות אם המקום ימצא חן בעיניו
או לא, ורק לאחר מכן ימכור את דירתו במקום אחר ויקנה דירה כאן. קודם
כל הוא רוצה אפוא לשכור דירה לתקופת מה, עד שיחליט סופית. אבל דירות
בשכירות כאמור אין. מאידך, יש כאן 234 יחידות דיור בשלב א', שהדיירים
רוצים לקנות אותן. בגלל תהליכי ביורוקרטיה שונים ובגלל בעיות
פוליטיות שהיו כאן לפני שלוש שנים - עד היום אי-אפשר לקנות אותן.
מדובר במשפחות שגרות כאן בשכירות כבר חמש שנים ורוצות לקנות את
הדירות.

ש. קראוס:
משרד השיכון קיבל, בגלל המכירה
המוגבלת, את ההצעה של המלינהלת
לאפשר למשפחות שרוצות לנסות להחקיר למקום לפני רכישת דירה, שכירות
אופציונלית. החלטה על כך נתקבלה לאחרונה. מספר הדירות שיועדו
לשכירות הוא גדול. יש בעיה של שינוי היעד של דירות. יש שני סוגי
דירות לשכירות. סוג אחד - דירות המיועדות לאיזורי פיתוח, כ-80
דירות שעדיין לא מפורסמות, ועד אוגוסט אנחנו צופים שיועמדו להשכרה
למועמדים לתקופת-נסיון, עם אופציה לרכישה.

אמרת שיש כ-50 דירות פנויות.
למה לא להפוך אותן מיד לדירות

נ. אליעד:

בשכירות?

זוהי בעיה תקציבית. בתקציב המשרד
כתוב: כן-וכך דירות לבניה; כן-וכך
הכנסות ממכירה. אם המשרד רוצה להפוך דירות ממכירה לשכירות - צריך
פשוט למצוא מעיף הכנסה אחר לאותם 3 מיליון לדירות ממכירת דירות.

מר רותם:

כלומר, במקום שמשרד השיכון יסמן
את קריית-ארבע - רוצים שקריית-ארבע
תסמן את משרד השיכון.

היור' י. ארידור:

הדירות עומדות בינתיים ריקות.
האם אתם סבורים שמוטב שיעמדו
ריקות ולא תהיה מהן הכנסה כלל, גם לא משכירות, ובלבד שלא למסור
אותן אלא במכירה?

י. כהן:

כמה מועמדים פוטנציאליים אתם
רוצים למקום הזה?

י. ביצור:

ת. מייבמסי:
נושא האכלוס יכול להתמצות בשאלות
ובתשובות שנשמעו כאן עכשיו. יש
פניות מצד אנשים הרוצים לבוא. אבל אי-אפשר לדרוש מהם יותר מסדורשים
מאלה שבאים לערי פיתוח אחרת. לא ייתכן שאחרי ביקור קצר אחד במקום
בדרוש מאדם שרוצה לנסות לבוא לכאן שימכור את דירתו בת'א ויפנה מיד
דירה-כאן. ואם אין דירות בשכירות - פירוש הדבר שאנשים מחכים חדשים
רבים לאכלוס, ולא כל אחד מוהן לחכות. אם יעמדו לרשותנו בקיץ
מאה דירות - נאכלס את כולן. אבל יש לנו רק עשרים.

ש. קראום:
אני מרכז את נושא המועמדים
לאכלוס, ואנחנו מתלבטים בבעיה.
אנחנו רוצים לאכלס את המקום באוכלוסייה טובה. היום הקריטריונים
לאכלוס בשכירות הם גמישים מאד. איננו דורשים אפילו זיקה לתעסוקה
במקום. לא נתקלתי בעשרות מועמדים המעוניינים לגור כאן בשכירות
והמתניינים בחור. יש גם תנודה החוצה, ודירות מתפנות. אנחנו עונים
על 80%-90% מן הדרישות של מועמדים לשכירות. לקראת שנת הלימודים
הבאה קיבלנו החראה מהמינהלת שייתכן מספר מוגדל של מועמדים, ואנחנו
נערכים לכך. הועדנו 56 דירות לשכירות. נכון שאין כרגע דירות, אבל
אין כרגע גם מועמדים.

ת. מייבמסי:
התיקים שהזכרתי, שאמי מחלק בין
חברי הוועדה, מפרטים את חלוקת
העבודה באיזורים השונים במקום, בין העשייה והעבודה, יהודים
וערבים. התמונה שונה מן החרפית שניתנה לנו.

ס. לבני:
75% מן החושבים עובדים בקריית-
ארבע. 25% עובדים בחוץ - בירושלים
או במחנות הצבא הסמוכים. מועסקים יהודים בקריית-ארבע, בשירותים

ס. לבני:

וחעשיה - 153 ראשי אב; מועסקים ערבים בכל קריה-ארבע - 55. סך כל המועסקים - 208 (כולל מספר אחרי בנייה).

ס. מיכילובסקי:

לשאלה למה יש כאן רק חנות אחת: זאת המציאות כרגע בשטח. ענין המרכז המסחרי נמצא בטיפול ממושך. לאחרונה הועלתה הצעה, שאני מקווה שתקדם את הנושא. בבנייה נמצאות כרגע עוד שתי חנויות.

על המצב המשפטי של האדמות אין

המינהלת מתיימרת לענות.

לגבי מפעל הפיס: תקציב המינהלת בנוי כמעט כולו על מימון ממסלתי של משרד הפנים. טרם הרחבנו את רשת ההכנסות ממשרדי ממסלה אחרים. הוא הדין לגבי תקציב פיתוח. מפעל הפיס משתף בתקציב הפיתוח ולא בתקציבים אחרים, ומשום כך איננו בעזרים בו עדיין.

מה שנוגע למוסדות ציבור - יש לנו כאן בי"ס ממלכתי-דתי עם כמאתיים תלמידים, ו-5 כיתות-גן שבהן עוד 150 ילדים. נוסף לכך יש לנו ישיבת-הסוד עם 135 תלמידים, בחורים שמשרתים בשירות צבאי ביחד עם לימודיהם בישיבה. לאחר השירות הצבאי כמעט כולם מתערים במקום. בחיכון לומדים בחוץ, בעיקר בירושלים, כשהמינהלת משתתפת במימון. הנוער מועסק כאן במסגרת פעילות של בני-עקיבע. יש חוגים לתלמידי-חיכון הבאים הביתה לסופי-שבוע וכו'.

רוב הציבור כאן הוא ציבור דתי -

60%-70%. אין לנו כאן בעיות בין דתיים וחילוניים. הציבור איננו קבאי; זהו ציבור שיוזע מה זו אהבת ישראל ומהי שכנות טובה, היחסים עם חושבי חביון - לא כאן המקום להרחיב את הדיבור על כך. האנשים שלנו כפרטים - בעלי מפעלים וכו' - מקיימים יחסים תקינים עם השכנים, גם בזמנים אלה. יש ביקורים הדדיים, ואפילו יחסי ידידות. מבחינה פורמלית, הגוף המייצג נתון במגבלות. נעשו נסיונות מספר, אבל דברים לא בוצעו. מבחינה אישית כאמור היחסים הם תקינים, גם בתקופה האחרונה. אין זה נכון שאיננו יורדים לשוק בחביון. נשים יורדות לשם לבדן. נכון שיש מתיחות באויר, אבל זאת איננה מתיחות שמעיבה על פרטים, אלא אולי על המערכת הכוללת שאותה מנסים לתקן, אבל אינני יכול עדיין לומר שהצלחתי.

מערכת השירותים המוניציפליים צריכה

לתפקד באופן מלא. שירותי המים ותיוג משולבים באלה של חביון, והדברים משתפרים כל הזמן. אשפה מסלקים כאן בכל יום.

היור י. ארידור:

אני מודה למארחים. באחת הישיבות

הקרויות של הוועדה נדון בנושא

ביתר אריכות, ואף נפנה למשרדי הממשלה הנוגעים בדבר בבעיות שהעליתם כאן היום.

3. פגישה עם נציגי גוש עציון באלון-שבות

ס. מושקוביץ:

אנחנו שמחים לארח אתכם בישיבה שבאלון-שבות. מאז הקמתו מחדש של הגוש הוקמו במקום מספר ישובים: כפר-עציון (קיבוץ); ראש-צורים (קיבוץ); המרכז האיזורי אלון-שבות, וכו' 150 משפחות כשבמרכזו ישיבת ההסדר

ט. מושקוביץ:

הר-עציון עם 250 בחורים במסגרת הנוח'ל; ואלעזר (מושב שיטופי), הנמצא כרגע בשלבי אכלוס של חניכי תנועות נוער מארה"ב, כולם עולים חדשים. ישוּב חסישי עומד לקום בגוש בסוף הקיץ.

עם שחרורו של הגוש התברר שאי-אפשר לאכלוס בו ישובים חקלאיים רבים, ומכאן הרעיון להקים כאן את המרכז האיזורי, שיושבבים בו אנשים העובדים בחלקם בגוש ובחלקם בעיר.

זהו הישוב היהודי הגבוה ביותר מעבר לקו הירוק, ותנאי מזג-האוויר הגרועים בחורף מכתיבים את השירותים במקום. כרגע הישובים אינם צעאים במסגרת רשמית כלשהי. בלתי פורמלית קיימים מאמצים ע"י המועצה האיזורית מטה-יהודה, אולם כאמור אלה הם יחסים וולונטריים בלתי-מחייבים. בזמנו הצענו הקמת גוף מוניציפלי עצמאי לגוש למרות יחסינו הטובים עם המועצה האיזורית מטה-יהודה. התשובה שקיבלנו הייתה שזוהי בעיה מדינית, והמשרד המופקד על השירותים המוניציפליים (משרד הפנים) איננו מוסמך לטפל בה. אנחנו מוצאים אפוא לנכון להעלות את הנושא לפניכם.

מלה אחת על הישיבה. היא מהווה למעשה מרכז הישוב הזה; בזכותה הוא הוקם. כיום רבים הבחורים הרוצים להצטרף לישיבה, עד שאיננו יכולים לענות לכל הבקשות. המבנים שאנחנו בונים עבור הישיבה הם מבני קבע, כדי לסמל את כוונתנו כלפי הערבים לשבת כאן קבע.

ג'ור' י. ארידור:

בשם הוועדה ובשמי אני רוצה להודות על קבלת-הפנים ועל ארוחת-הצדקה הנאה. כל מקום בא"י יש לו הסטוריה משלו. ביקורנו היום צריך בל'ג-בעומד, והוא מתקיים במקום לא רחוק מבייתר ההסטורית. מכאן שגם המקום וגם הזמן הם סמליים.

אין ספק שמגיעה למקום הזה רשות מוניציפלית משלו, כולל קיום בחירות וכו'. לדעתי הגיע הזמן שגוש עציון כולו יחזור לכור מתכתו, למדינת ישראל, ואז ייפתרו גם הבעיות המוניציפליות הללו. נשמח לשפוע מכם דברים, ואנחנו מצדנו נעשה כל שביכולתנו כדי לעזור לכם.

י. בארי:

בגוש הוקמה מועצה דתית, אבל סירבו לאפשר פרום הדבר ברשומות, בטענה שזה מחוץ לתחומי מדינת ישראל. כיצד פועלת המועצה הדתית בפועל?

ט. מושקוביץ:

יש לנו שלוש מועצות דתיות. הישוב בגוש הוא הומוגני למדי, ולכן אין לנו בעיות בשטח זה. הבעיה היא יותר פורמלית. אנחנו סבורים שיש לנו זכות לקבל שירותים לא מתחת לשולחן. כקוריוז אני רוצה להזכיר שהאיזור הזה פטור גם מתשלום מס-הכנסה באשר הוא נמצא מחוץ לתחום השיפוט של מדינת ישראל.

ג. אליעד:

מה מספר התלמידים בישיבה, ומה מספר המשפחות שהתיישבו כאן?

זוהי סביבה הרדית. מה מפריד ביניכם וביני חבל עדולם? כמה כפרים ערביים יש ביניכם?

מ. מושקוביץ:

כשעמדו לחבר אלינו חשמל - עמדנו בפני שלוש אפשרויות: קו עצמאי, חיבור לירושלים או לחברון, או חיבור לעדולם. בסופו של דבר טוכם על העברת קו חשמל מעדולם לכאן. ההכרעה הייתה פוליטית ולא כלכלית. אל השפלה בקו אוירי מפריד בינינו כפר ערבי אחד - ג'בע. כאן באיזור יש שני כפרים ערביים גדולים: נחלין וצוריף.

ל. ורגר:

אני תושבת כפר עציון. יש לנו בכפר 50 משפחות, עם אוכלוסייה של 300 נפש, כולל מאה ילדים. יש לנו תכנית הכשרה של שלושים בוגרי תיכון מבני-עקיבא, מאוסטרליה, ניו-זילנד, דרום-אפריקה ואנגליה, שבאים לעבוד אצלנו במשך שנה. יש לנו גם כמה גרעיני נח'ל.

יש לנו לול הודים; יש לנו מפעל מתחת שמיצור מכשירי גז ניידים; יש לנו בי'ס-שדה ואכסניית-נוער המספקת שירותים לבי'ס-שדה. במסגרת בי'ס-שדה יש לנו תכניות שונות להחדרת תודעת הציונות גם בין ילדי ישראל. יש לנו קשר עם בת-י-ספר לטעונית-טיפוח. יש לנו קבוצות משתלמים מדי שנה מחו'ל, עד 170 בבת אחת. יש בקיבוץ מפעל לנרות דקורטיביים, וכן יש לנו שטחי פלחה ושלחין.

ס. אפיס:

אני חבר קיבוץ ראש-צורים. הקיבוץ שלנו קטן מכפר-עציון. אנחנו קיימים פחות משבע שנים. יש אצלנו כמאה נפשות, שהן כ-25 משפחות, ומספר דומה של ילדים. עד עכשיו קלטנו גרעיני נח'ל. כרגע נשארו רק האוכלוסייה הקבועה. אנחנו מקבלים קבוצות מתנדבות מחו'ל. בעוד כחצי שנה אנחנו עומדים לקלוט גרעין של בוגרי בני-עקיבא מדרום-אפריקה.

אנחנו מתפרנסים מלול הודים לפיטום, מרפת של כ-100 חולבות. כן יש לנו מפעל מתכת שמיצור אביזרי חשמל לרכב, ואנחנו מעבדים בשיתוף עם כפר עציון את אדמות קדמה - אדמות פלחה ושלחין. בשנה שעברה התחלנו לקלוט חגרת נוער מצומצמת, ארבעה נערים בני 15-16 שנפלטו ממסגרות חינוך מקובלות, שחיים ועובדים ולומדים אצלנו. (אין לנו בי'ס; אנחנו נותנים להם שעורים פרטיים).

מ. פרייזלר:

אני מאלון-שבות. יש לנו כרגע במקום 104 משפחות, ובתהליך של קליטה בחדשים הקרובים - עוד 48 משפחות, במסגרת תכנית כללית של משרד השיכון. זה פרט לישיבה. רוב וציבור באלון-שבות מתפרנס כרגע מעבודות חוץ, בעיקר כירושלים (בדרך כלל מקצועות חפשיים). יש כאן כ-50 אנשים שעובדים במקום, בעיקר במסגרת החינוך ובעבודות מזכירות. יש לנו מפעל אלקטרוניקה של זוג משפחות שהקימו בכוחות עצמם בית-מלאכה קטן ההולך ומתפתח אבל טרם ידוע מה יהיה גורלו. מפעל נוסף שיש לנו הוא מפעל לתשמישי-קדושה, שמפרנס מספר בחורי ישיבה, בנייהו של אחד התושבים במקום. זהו מפעל ליצוא. מתוכנן כאן מפעל קטן לצורפות, בהנהלת בוגר בצלאל שהשתקע במקום. כן נמצא בתחומנו ביה'ס האיזורי, המספק תעסוקה לכמה משפחות, בעיקר מודות. הוא מנוהל ומסומן היום ע"י אלון-שבות, בהשתתפות-מה של המשקים, והוא משמש את כולם. באלון-שבות עצמה יש היום 249 ילדים.

בעיית החלת החוק הישראלי קיימת גם לגבי ביה'ס, מבחינת תקציבים, אחזקה וכו'. זאת למעשה הבעיה העיקרית שלנו.

סיור ועדת הפנים
18.5.76

מ. פרייזלר:

רציית להדגיש קצת יותר את נושא התעסוקה של התושבים. עד היום רובם כאמור עובדים בעבודות חוץ, ואנחנו שואפים להגיע לכך שתושבי אלון-שבות יעבדו במקום. משום שכיום בשעות הבוקר הישוב כמעט מתרוקן. יש כבר נטייה במחלקת ההתיישבות לספק קצת יותר מקורות תעסוקה במקום, אבל העניין טרם עלה על דרך המלך.

מ. רותם: אין לכם כוונה לחדש את בית-ההבראה של כפר-עציון?

א. ורדיגר: מה הם הקריטריונים לקבלת חברים חדשים באלון-שבות? את מי מקבלים ואת מי דוחים?

הוזכר כאן הנושא של תוספת אוכלוסיה. האם יש לכם תכנית מתאר למקום? עד כמה אפשר להגדיל אותו?

מי מטפל במקום מבחינת הסמכויות? האם הממשלה או הסוכנות-היהודית? ומנין באים המשאבים הכספיים, בעיקר להקמת המבנים? ממשרד השיכון או מן המינהל לבניה כפויית של הסוכנות?

ג. אליעד: האם יש ויכוח בנושא האפשרויות להרחבת המקום (לגבי קריית-ארבע שמענו על תנודות)? האם יש ויכוח מדיני לגבי אלון-שבות? ואם לא - מדוע לא התרחב הישוב עד כה הרבה יותר? מי האחראי להרחבתו?

ח. מילבצקי: אני תושב המושב אלעזר. עלינו על הקרקע באוקטובר, עם 11 משפחות. היום אנחנו מונים 19 משפחות - בסך הכל 80 נפש. אנחנו עדיין נמצאים בשלב התכנון והארגון, כשבסופו של דבר נהיה מושב תעשייתי, לא חקלאי.

יש לנו מספר מפעלים. יש לנו מפעל לשימוש במחשב. בעוד שבוע יהיה לנו מחשב עם שתי מחלקות - לתכנות ולעיבוד נתונים (מחשב מסוג אלביט). מפעל שני הוא מפעל לכימיה. בשלב זה אנחנו מקימים את המעבדה. יש לנו תכנון לשלוש שנים.

יש לנו במקום צרפיה ושירותים, וכל מה שאנחנו צריכים.

ט. מושקוביץ: לשאלות של ח'כ אליעד ורדיגר: זוהי למעשה תמצית הבעיות שלנו היום בגוש. ואני רוצה להזהר מאד בדבריש שבהם יש לנו מחלוקת.

קריטריונים לקליטה: - בישו בים השיתופיים אין בעיות; הקיבוצים קולטים חברים דרך תנועת ההתיישבות. המרכז האיזורי קיבל בזמנו סטטוס של מרכז איזורי כמקובל במועצות האיזוריות המשרתות את הישובים הסמוכים. מכאן אפיו המיוחד של המרכז, שגם מבחינה חברתית הוא צריך להיות מאורגן. הקריטריון היחיד הוא: יהודי שומר תורה ומצוות. יש ועדת איכלוס בהרכב של הסוכנות, משרד השיכון ונציגי הישובים, והיא קובעת את מי לקלוט. בדרך כלל הבחירה נעשתה על בסיס של קשר עם העבר לגוש, ותעסוקה במקום. מספר המועמדים רב מאד. יכולנו להגדיל ללא קושי את הישוב. יש לנו עוד

ס. מושקוביץ:

200 משפחות ושוטות. הגבלנו את עצמנו, בעקבות סיכום שהיה על דעת כל הגורמים הנוגעים בדבר, שהישוב יהיה בן 250 משפחות בלבד, שלא יהיה גדול יותר מן הקיבוצים שמסביבו. גם המספר שנקבע חורג הרבה מעבר למקובל במרכזים איזוריים אחרים.

בעקבות הצלחת הישוב הזה, ובעיקר בעקבות הפניות אל ההנהלה להתקבל לגור כאן, באנו למטלה בהצעה להקים ישוב עירוני פתוח, חפשי לכל, בין גוש-עציון ובין בית-לחם. העניין עדיין נמצא בדיון.

ג. אליעד: למה אינכם מצמים להתרחב מערבה, לכיוון עדולם?

מר מושקוביץ: יש לנו עניין להתרחב דווקא מזרחה, לרצף עם ירושלים, מבלי שצריך יהיה לעבור דרך בית-לחם. התכנית נמצאת כרגע בדיון בוועדת השרים להתיישבות.

מה שנוגע לתכנית מתאר - הצענו להקים במסגרת המחלקה להתיישב, בתיאום עם משרד השיכון, דבר דומה לחבל לכיש או חבל ערד - חבל הר-חברון, שיקבל על עצמו את כל הפונקציות של תכנון מרחבי. הדבר עדיין לא קם, בעקבות ויכוחים פנימיים. השאלה היא אם להקים ישובים נוספים קטנים, או להקים את המרכז העירוני שהזכרתי (אפרת), או להבטיח עודף ישובים חקלאיים נוספים בדרך מערב, לכיוון עדולם, עם רצף התיישבותי. הרעיון של הקמת הישוב העירוני בה לענות במידה רבה על חוסר השומת הלב שהיה עד כה לאיזור הזה, ובפרט, כאמור, לצורך ברצף עם ירושלים.

בישיבה (שבחדר-האוכל שלה אנחנו נמצאים כרגע) לומדים היום 256 נערים, והכוונה היא להגדיל את המספר ל-300.

י. דרורי: אני איש הישיבה במקום. זוהי ישיבת-הסדר. כלומר, התלמידים שמתקבלים הם בוגרי ישיבות-תיכוניות מכל קצות הארץ. השנה פנו להתקבל כאן 260 תלמידים חושיים, מהם קיבלנו 70 (המקום כולל פנימיה). לומדים כאן ארבע שנים, כולל שירות צבאי. חלק מהתלמידים ממשיכים לאחר מכן במכון יעקב הרצוג, בו הם מכשירים את עצמם להוראה או לרבנות בתקופה נוספת של ארבע שנים. בתקופה זו חלקם נישאים ונשארים במקום. זו השנה השמינית לקיום הישיבה, ויש אנשים שכבר הפסיקו את לימודיהם בישיבה אבל נשארו במקום.

ג. אליעד: מה ההרכב של תלמידי הישיבה?

י. דרורי: ההרכב החברתי והעדתי שונה. כל הישיבות התיכוניות הן ישיבות עם פנימיה, והחזקת ילד בפנימיה עולה כידוע כסף רב. מכאן תלמדו על ההרכב החברתי.

ג. אליעד: האם תלמידי מחוסרי אמצעים מחקשים להגיע לישיבה?

י. דרורי: יש בעיה. אמנם, 30% מן התלמידים הם יוצאי עדות המזרח, אבל גם הם

י. ורוריי:

ממשפחות בעלות אמצעים.

י. בן-נרון:

אני תושב אלון-שבות. האחוזה הממוצע של בני עדות המזרח בישיבה הוא, כאמור, כ-30%, שהוא אחוז גבוה מאד בהשוואה למוסדות על-תכונים אחרים. במידה שתלמידים עונים לקריטריונים של קבלה - יש העדפה מכוונת של בני עדות המזרח. הבעיה היא יותר בשלב-הניינים, בישיבות-התכונות שמהן מגיעים התלמידים אלינו. משום שלישיבות-התכונות קשה לבני משפחות מעוטות אמצעים להגיע.

ב. מואבי:

הוזכר כאן האפשרויות השונות לפיתוח, האם הקרקעות שהיו שייכות לגוש עציון לפני הקמת המדינה הוחזרו לרשות הישובים הללו? ומהו כיום היסטאטוס הפורמלי של תכניות הפיתוח שהוזכרו, כמו העיר אפרת? האם מדובר בקרקעות של המדינה שנרכשו מאנשים?

ג. מושקוביץ:

כשעזבנו את הגוש בשנת 1948, היו בידי יהודים כאן 7,000 דונם קרקע, רובן אדמות טרשים (הערבים נהגו למכור רק את הזיבורית). היתה זו שטח אילו חזרנו היום בדיוק לאותם מקומות שישבנו עליהם אז. ראש-צורים וכפר-עציון חזרו למקומם המדויקים. אלון-שבות יושבת על קרקע שהיתה ירדנית ממסלחית. היו הפקעות קטנות של כמה עשרות דונמים במטרה לאחד חלקות, וגם עבודן שילמנו כסף טוב - 4,000 לירות לדונם בשנת 1968, עבור אדמת טרשים לא ראוייה לעיבוד. מושב אלעזר יושב על קרקע שהיתה בבעלות יהודית. הישוב החמשי המוצע (עציון-ד') יוקם בחלקו על קרקע ממסלחית, מזרחה לצומת באיזור בית-פג'א. הישוב אפרת מוצע על קרקע לא ראוייה לעיבוד, אדמת טרשים בבעלות ממסלחית, ללא הפקעה.

4. פגישה עם מפקד נפת בית-לחם

(בדרך בחזרה לירושלים שמעו המסיירים סקירה מפי מפקד נפת בית-לחם, ס/אלוף ז. בריל, על מבנה הנפה, התושבים, ההרכב והבעיות).

(רשמה: א. אדלר)